

MIHAI DAN

O "Istorie" a satului Apșa de Mijloc

În ceea ce îi privește pe românii din Maramureșul de la nord de Tisa (azi Ucraina), însemnările mai vechi despre viața lor, făcute de ei înșiși, sunt, din nefericire, puține la număr. Un astfel de manuscris rar a fost întocmit de către DAN MIHAI (1884-1965) din Apșa de Mijloc, om de vază din zonă, fost delegat la Adunarea de la Alba Iulia, primar și casier la compositorat, înainte de venirea comunismului.

Textul, într-un caiet scris de mână cu grafie latină pe 110 pagini, a ajuns în posesia unui cercetător din Chișinău, prof. dr. Vladimir Zagaevski, care a publicat unele fragmente în revista "Limba Română", Chișinău, nr.3-5/2000.

Limba utilizată de către apșeanul nostru se remarcă printr-o expresivitate viguroasă, având toate particularitățile graiului maramureșean, cu arhaisme și regionalisme comune Maramureșului în întregul său, de fapt limba de substrat de o parte și de alta a Tisei. Redăm mai jos câteva fragmente din manuscris.

Prof. dr. NICOLAE IUGA

ISTORIA APȘEI DE MIJLOC

Fragmente

(AUTOBIOGRAFIA)

Mai întâi îmi scriu viața mé pe scurt, adecă Biografia. Că și eu mă trag din Domn Dan și Preoteasă. Eu m-am născut în Apșa de Mijloc în 17 octombrie 1884 din părinți mijlocași. La vârsta de 6 ani, 1890, am fost dus la școală...

Învățătorul învăța toată ziua, de la 6 ciasuri dimineța până la 12 ciasuri, și după amiază, de la 2 ciasuri până la 4, iarna, și vara până la 6 ciasuri... În școală eram cam 60-100 de școlari. Era greu la unu învățător. În școală să învăța românește și ungurește, și literele cirilice. În anul 1892 au venit învățător Bel Petru. Acei copii ce au învățat la el știu și astăzi ce au învățat. Au fost unul dintre cei mai bun(i) învățător(i).../ Eu am îmblat la școală 10 ani. De la 12-16 ani, întru acei 4 ani de la 12 ani a(i) vieți(i) până ce am împlinit 16 ani, au plătit părinții mei separat la învățător. Noi am fost trei copii cătră care au zis învățătorul că să învățăm mai departe: unu am fost eu cu Pop Ionaș a Mânzanului și cu Dan Vasil a(l)

Găzducului.../ Și când am ajuns 16 ani am învățat tot ce au știut învățătorul care au avut 8 gimnazi(i). Și ne-au dat atestat școlar pe 6 clasă că atunci așa era, atestatul au fost în limba ungurească.../ Cu aceste atestate au mers părinți(i) a(i) acestor trei copii la Inspectoratul gimnaziului Sighet. Inspectoratul dacă au văzut atestatele le-au făgăduit că în decurs de 3 luni de învățătură ne va da atestat pe 6 clasă gimnaziale, și în decurs de 2 ani vom pune eczamenul pe 8 clasă de gimnaz, numai trebuie a plăti tacsă de intrare în gimnaz, de la unu 100 zloț, și pe atunci era 2 boi cu 150 zloți, și o vacă era cu 50 de zloț, și tata n-au avut ce vinde să mă deie la școală, și tot așa au fost și Pop Ionaș a Mânzanului. Dan Ionaș Găzducu au fost gazdă bun, da nici el nu și-a dat copilul la școală că au fost prea mare tacsă. Apoi Ionaș a Mânzacului au învățat în (satul) Iapa de cantor, și eu am rămas la plug, da cartea nu am părăsit-o.

În anul 1904 am rămas orfan de tată. În 1906 m-au luat în cătane, (dar) n-am cătunit numai 2 luni c-am avut lăcrămațâie. Apoi în anul 1907 m-am însurat. În anul 1914, în 1 august, s-au început războiul, dară din I/VIII-1914 am fost 4 ani până toamna în octombrie 1918 la război în Serbia și în Italia, și am căzut invalid. În război m-am purtat bine că am eșit căprar și am căpătat Medalie de arjint (a) II(a) clasă.../ În 27/XI am luat parte la o adunare în Slatina făcută de intelectuali din Sighet: din Apșa de Mijloc - 20 oameni, din Apșa de Jos - 20 oameni, din Slatina - 10 oameni și din Biserica Albă - 10 oameni. Ni -au spus că în 1/XII 1918 va fi Mare Adunare la Alba-Iulia unde s-or strânje delegați din tot Ardealul și din toate colțurile unde sunt români și ne vom alipi cătră România, de aceia să tremetem și noi aceste 4

Corb la corb
Nu-și scoate ochii.

- Tu, stea logostea,
Toate stelele să steie
Numai steaua lui (cutare)
Să nu stea.

De la Boer Ioana, 94 de ani, Boiereni, 1990

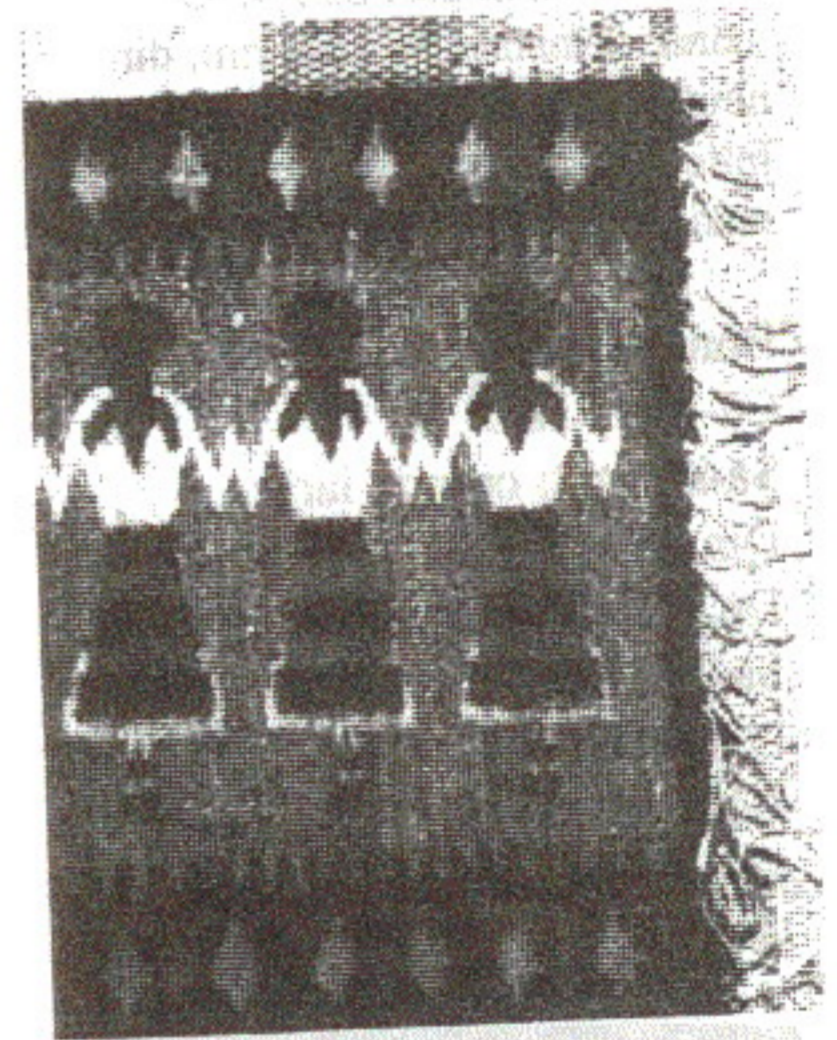
Pentru aflarea orândeii

1504.

Fetele loveau vaca sau scroafa cu piciorul și la a căta lovitură se ridicau, peste atâția ani avea să se mărite.

1505.

În noaptea de Anul Nou, fetele se așezau pe tăietor și ascultau lătratul câinilor. De unde bat câinii - de acolo li-i orânda.

1506.

Înainte de a merge la culcare în noaptea de Anul Nou, fata așează sub pernă mărgelile pe care le-a purtat toată ziua și o cămașă bărbătească, a fratelui sau a tatălui, și își visa ursitul.

1507.

Fetele și băieții pentru a-și vedea orânda în noaptea de Bobotează sau de Anul Nou, la miezul nopții, se duc în curte și numără invers nouă pari ai gardului. Ultimului par numărât i se pune "ciup" sau "năframă". Cum îi paru, așa îi va fi ursitul. Dacă îi drept, neted, ursitul e frumos, dacă îi plin de noduri, atunci ursitul este urât, gras.

1508.

În noaptea de Bobotează, fetele ies afară și se roagă cerului să le arate ursita. Cuvintele magice amintesc despre sacrificiile pe care le fac să se poată mărita:

Io ajun,
Mă năcăjesc
Și pe badea îl poftesc!
Din planul astral, rugăciunea coboară
în cel terestru și se adresează
iubitului:
Zică cine, cum o vre
Că tu ești soția mea!
Hi-oi noră la mă-ta,
Șogoriță soru-ta,
Hi-oi noră tată-tău,
Șogoriță frate-tău!

1509.

În noaptea de Sfântu Andrei fetele,
pentru a-și visa ursitu, după ce au
ajunat toată ziua, își frământă, la
asfințit, un "cocuț", "o liptie" din
nouă linguri de făină, nouă linguri de
sare și nouă linguri de apă. O
mănânci înainte de a adormi, din
nouă înghițituri. Se cocea cocuțul
între focuri. Pe tăietor, înainte de a
mânca cocuțul, fetele spuneau:

Bună seara
Că-n ia's sară
Să-mi arăți orânda iară,
Din lume
De păste lume,
Să-l văd că vine, cu nume,
Din țară,
De păste țară,
Să-l văd că vine-n ias' sară.

De la Boer Ioana, 94 de ani, Boereni, 1990

Din zona Petrova:

1510.

Vrăji pentru aflarea orândeii

Se face un aluat bun și se frământă
bine, se fac niște "boturei" și se
fierb, îi pargălim cu ulei și îi punem
pe pranic, pe care pranicăm cămeși.
Îi tomnim frumos și punem fetele și

sate de peste Tisa, 2 delegaț. Am fost ales eu și Filip Mihai din Apșa de Jos.../.../
Apoi în 1919 au venit România la noi și au stat 2 ani. În 1921 au venit cehi(i), și în
1938 am fost sub Ucraina, în 1939 au venit iară unguri(i), în 1944, în octombrie, au
venit ruși(i).

Din drum de la Alba Iulia am făcut cunoștință cu mulți oameni puși în dregători(i)
înalte, am fost tare văzut om./.../ Din 1923 până în 1927 am fost primar și jurat la
Hust la Porata, din 1928 până în 1940 am fost deputat la Rahău. Din 1941 până în
1944 am fost casier la sat, din 1921 până în 1945 am fost casier la Composesorat,
am condus muntele Apesca, mi-am procurat și mapele hotarului, cu un cuvânt am
avut mai multe funcții(i). Apoi am avut norocul de am vorbit cu 3 Împăraț.... În
1950 am intrat în Colhoz/.../ Când am ajuns la 80 de ani m-am hotărât să scriu
Istoria.

FOAMEA

Satul nostru au suferit mare foame, pământul n-au rodit din pricina pădurilor și
nici nu era sați, oricât mânca tot era flămând. Foamea au ținut mai mult ani și în
toate țările din prejurimi. Pe aceste vremi nu era tren, da să strânja mai multe cară
laolaltă și merjiau după mălai la Colomeia ori Debretân. La luna soseau cu mălaiu
acasă. Drumurile erau rele, cu mare greutate să aducea pita în sat. Odată să zice că
i-au apucat noaptea la vârvu dealului la Huta, acolo au făcut foc mare în drum. Pe
acele vremi erau mult tâlhari că nu puteai călători unu singur nici zîua. Acolo s-au
strâns peste 30 de cară încărcate cu mălai și boi(i) i-au hrănit la cară, că atunci nu
erau cai, și focu era între cară. Odată au venit un oșan din pădure, s-au făcut bat și
au prins a juca lângă foc.

Așa juca că sărea și peste foc, deși era focu mare. Oameni(i) râdeau de el, și care
eră mai în depărtare cu caru, lăsa caru și mereau la foc. Alți oșeni să furișiau prin
pădure la cară și luau saci(i) cu mălai și-i duceau în pădure. De jocul lui și de
străgătele oșanului în joc tăți râdeau și să uitau la el. Ceilalți oșeni furau sacii din
cară și la o strigătură a oșanului jucător oamenii s-au trezit că sunt cu jocu înșelat.
El au strigat în joc așa: "Chitilini și tu, măi bre,/ Că te-or zări de colț". Atunci
oamenii au aruncat ochi(i) la cară și au văzut cum i-au furat tâlharii sacii cu
mălaiu. Oamenii au fugit cu săcurile după tâlhari, da nu i-au putut găsi prin pădure,
pe când au venit la foc, au fugit jucătorul. Apoi tâlhari mulți erau și la noi că porcul
trebuia să-l bagi în casă peste noapte, că, de era în coteț, venia noaptea 4-5 inși și-l
luau. Omul pă fereastră să ruga: "Lăsați-m porcul că am 5 coconi, fie-vă milă de
mine", da afară nu eșia că se temea, a-i ponoslui nu cuteza și dacă-i cunoștea, că în
ceie noapte i aprindea casa. Și la moară n-au putut mere sara, că-i lua măcinișu de-
a umăr, la moară când să măcina și noaptea trebuia să steie 10-15 oameni până în
zăuă și apoi venia acasă....

Cei ce au avut pită nu putea mânca de sărăcime fără decât numai noaptea. Să
rugau: "Dă-m numai o dată să îmbuc c-apoi mor". Foamea s-au întins pe toată țara
că de la o vreme nu putea cumpăra nici de bani./.../

HOLERA

După aceștia au fost coleră că murea oameni pă uliți, i strânja și i îngropa. Așa de
mult au murit, că tare puțani au rămas. Așa că pe la Paști s-au strâns oameni din
Apșa de Jos și de la noi și au prânzit în Dumbrăviță, să sărutau și ziceau că încă
nu-i gata colera și noi vom muri, au așternut față pă iarbă în Dumbrăviță, și-au scos
pasca și alte mâncări și-au prânzit plângând. După foame și coleră poporul iară s-au
înmulțit că până aici era numai un Preot, apoi s-au făcut și alta beserică și au fot 2
Preoț cu 2 parochi(i). Da aciasta nu o știu sigur că beserica din jos s-au făcut
înainte de foamete și coleră ori după foamete. Da știu că alta religie n-au fost în sat
numai Greco-Catolică până la anul 1946-1950, că au venit Preoți pravoslavi, au
venit vreo 3, da nu s-au atins de obiceiurile cele frumoasă ale noastre, până ce au
venit Serafim, care este înfruntător și schimbă obiceiurile noastre: la care om
moare și nu îmblă la beserică sau nu-l cheamă pe el la provod, nu lasă să i să tragă
clopotele./.../

Sunt albă suliminită,
Și urâtă și iubită,

Vara nu vor să mă vadă
Și iarna mă-mbrățișează.

(Soba, sportul)

OBICEIURI VECHI. ȘEZĂTORI. JOCUL

Dacă s-au înmulțit oamenii, aveau feciori și fete. Feciorii făcea joc în toată duminica, fetele merjeau la joc. Era o veselie frumoasă. Fetele aveau draguț pe feciorul cu care să văjau și care erau pe trept olaltă. La joc adeseori venia fete ori feciori și din satele vecine și să vedeu, să veseliau. Ba la târg la Sighet în toată vinerea merjau fete cu ceva de vândut, și după amiază mereau în o crâșmă largă ce să numea fugădău. Acolo era joc, să vedeau tineretu din toate satele de prin prejur și jucau, și să pețiau, că vedem că de la joc au venit mulți străini și s-au însurat la noi: din Săpânța au venit Sepințenii, din Iapa -Grigoreni, din Nănești ceva Nan, toți oameni avuți, care au luat fete de la noi și au locuit aici. Să zăce că Moiş au venit un fecior din Moişeni, din Țara Oaşului, care au fost avut și au luat fată de gazdă de la noi și s-au așezat la noi, au venit și alții oșeni, Daneş, s-au așezat la noi, da nu s-au înmulțit. Fete de la noi mai multe s-au măritat în Apşa de Jos și în Beserica Albă. Apoi la târg la Rusalii la Sighet, în locul târgului era un joc mare pe 2 hectare. Acolo să strânjau la joc din toate satele din Maramurăş, feciorii cei mai aleși și fetele cele mai alesă, erau mai mult țigani care zicea din ceteră și mult

Foto: Adriano și Gabriella - Irina Ștet, Săpânța

ȘEZĂTORILE

Apoi, pe cum am scris, jocurile duminica le făcea feciorii, fetele făceau șezători, pe cheltuiala lor. Șezătorile să țineau în vreme de iarnă de la 15 octombrie până la 1 April. Plăteau la o fată toată casa că acolo să să strângă în toate serile. Fetele torceau ori coseau ceva, cântând toate în cor. Feciorii merjeau ca să nu să urască fetele singure, apoi le petreceau până acasă și plată căpăta câte o gură dulce. Feciorul numai după aceie merjia, care știa că-l va primi și care i era dragă. La lăsare de fruct de Postu Crăciunului și de Postu Mare fetele făcea fărșon. Fetele dintr-o șezătoare (că erau mai multe șezători) strânjau bani și nămea pe aceie noapte un ceteraș, cumpărau fărină albă, făceau turtă și curechi împlut cu carne. Feciorii să strânjau care era din un capăt de sat la olaltă, merjia la șezătoare, la care jucau cu fetele 2 jocuri, apoi să ducea la altă șezătoare. Fetele eșiau afară după feciori și chemau în fărșon. Și așa feciorii cam până la 3 ciasuri după mezu nopții îmblau în toate șezătorile. La 3 ciasuri să împărtau și merja în fărșon la care șezătoare era iubita lui. Feciorii duceau pălincă și în zori de

**Cioru rău
Nu piere.**

feciorii să-i numească pe care a căruia îi. Ținem o pisică închisă toată ziua, nu mănâncă nimic până a două zi. O punem lângă pranic și vedem pe care i-a mânca. Ea mănâncă unu, doi, pe fugă, rupe din unu, din altul, dar sunt boțurei din care nu rupe deloc. Din care o mănăcat, aceia s-or însura și mărita, iar ceilalți trebuie să mai aștepte.

De la Bilașco Maria, 60 de ani, Petrova nr. 809, 1997

1511.

Andreiul fetelor

Experiență personală a informatoarei Bilașco Maria:

Când eram fată acasă, mi-am despletit părul și mi-am luat un piaptăn și ne-am pieptănat, ne-am îmbrăcat în izmene bărbătești și în cămăși bărbătești, că am vrut să ne vedem orânda. Am făcut o turtă din grâu, mai mult cu slatină decât cu apă, ca să ne fie sete, să vie orânda să ne deie apă. M-am dus pe scară și m-am pieptănat și am mâncat jumătate din turtă aceea și m-am culcat într-o cameră și iar m-am pieptănat și-am pus piaptănu sub cap și cealaltă jumătate de turtă și m-am culcat. Și noaptea l-am visat pe cel care astăzi mi-i bărbat.

1512.

Pentru aflarea orândei

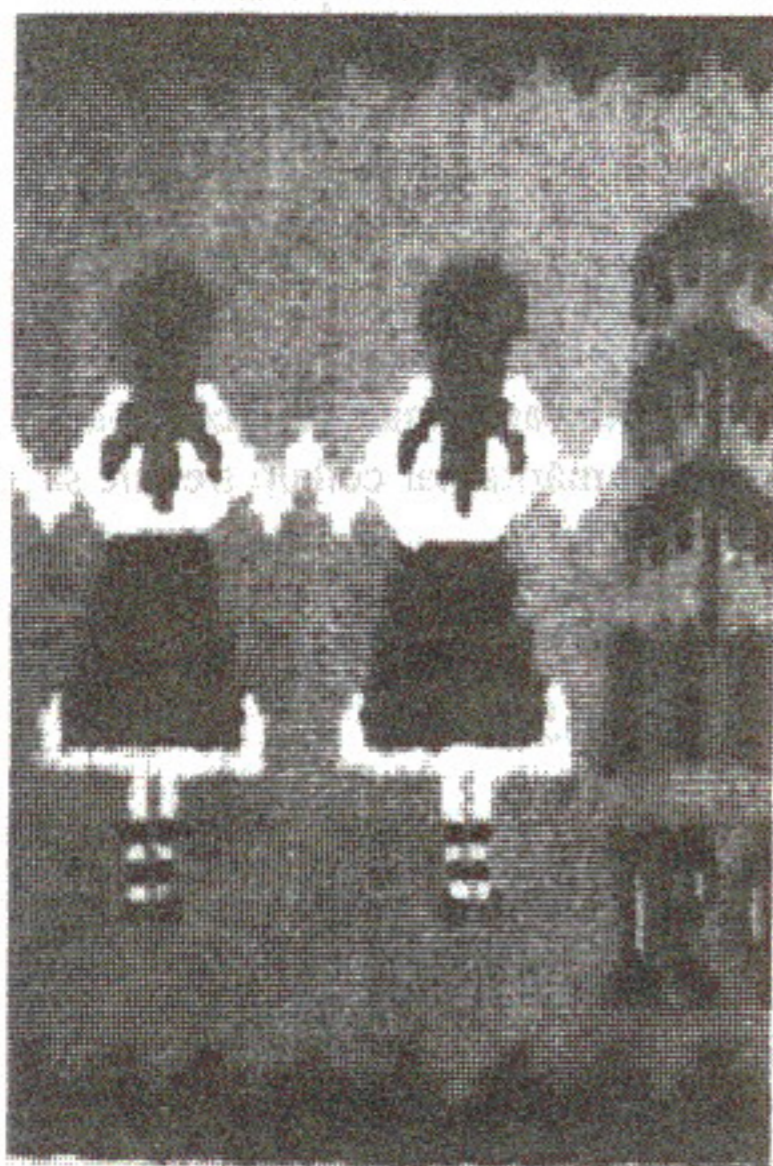
Într-o seară a venit un vecin la noi și o zis:

- Hai să-ți vezi orânda. Vrei să ți-o vezi?

- Vreu.

- Cată o verigă de argint, o lumnină slujită și într-o sâmbătă seara noi îți vom vedea orânda.

Aveam și lumnină slujită și verigă slujită, de argint, o punem într-o farfurie, punem fărină albă și un pahar în care punem niște apă, și veriga o punem în apă, și o oglindă, cu două fete, și ne uităm într-o sară de la orele 10 până către 12 și tăt ne uităm și ne uităm, până vedem niște umbre ca niște nori și deodată a apărut un militar. Când a apărut militarul m-am uitat mărunț, mărunț că ș-o dezbrăcat haina de pe el și-o țipat șapca din cap și o dată s-o aruncat în pat. O aruncat pătura de pe pat și m-am uitat la el, precis l-am recunoscut și-am știut că acela e al meu. Și așa o fo'.

1513.

Alte practici magice legate de orândă

Ne duceam în noaptea de Anul Nou cu ochii închiși pe lângă gardul de nuiele. Unde erau pari de nuiele. Și tăt numărăm acolo, să dăm de la 9 la 1, îndărăt, să vedem care fată om ave bărbat frumos. Apoi ni se trăgea la câte una atâta de hâd câte unul și cu coc și cu gușă și atâta de hâzi erau că eram tare supărate că așe ne-o fi bărbatul. La alta era frumos și neted și atât de drept și era bucuroasă.

De la Bilașco Maria, 60 de ani,
Petrova nr. 809, 1997

Din zona Certeze-Oaş:

1514.

Vrajă de dezlegat orânda

Se practică la Anu Nou, când vin fetele care nu se pot mărita și care știu că s-o făcut vrăji pe ele. Ziceu:

Sânvăsui vărgat,
Dă-mi, Doamne, bărbat,
Fie cât de blăstămat
Numai aibă clop în cap.
Și păru prin clop să-i iasă
Numai să mă fac mireasă!

Le descânți la pom. Scuturi pomul și legi din a ei, din păr, și scuturi în sara de Anu Nou, apoi le speli, le descânți în vin cu busuioc, le dau vin să se spele, le arunci pe apă curgătoare, le duci la biserică.

zîuă să puna masa cu mâncările făcute de fete. La lăsare de fruct de Postu Mare, fiindcă era în săptămâna albă, fărșanu să făcea de ceșmete pe unt, că nime nu mânca carne în săptămâna albă. În Postu Crăciunului feciorii din un capăt de sat să strânjiau și merjea în șezătoare și mânau fetele a săruta. Fetele să duceau pă rând și sărutau feciori și coconi în amândouă obrazele, apoi să duceau la alta șezătoare, și când era vreme rea afară nu să duceau decât numai fiecare în capătul său. Din șezători iarna petreceau feciorii fetele acasă. În tot Postu Crăciunului fetele prețuiau feciorii, că după care va merje în căsătorie, de o va peți. Tot așa și feciorii să uitau la fete că, care cum este, pe care o va peți de-l va vrea, să uita că aș peți pe aceasta că-i pe trept mine (pe aceeași treaptă cu mine), o formă de gazdă, să gândea da de m-a vre ceialaltă că-i cu mult mai sus decât mine, apoi aș lua pe ceie mai frumoasă, da cu ce oi trăi. Cum merje zicala: "Stau în loc și mă gândesc/ Că pe care să pețesc/ Luari-aș mândra cu sumna/ Ori pe hâda cu ciurda -/ Mândra pune sumna-n cui/ De cină nemică nu-i./ Hâda batâr n-are sumnă/ Dar la cină aduce urdă". Apoi în tot Postu Crăciunului sunt între fete și feciori de aceste gânduri, că după Crăciun s-a aleje care va fi a lui.

NUNȚILE DIN VECHIME

Dacă trecea Crăciunu, nunțile să făcea în clișejile (Cășlegile) Crăciunului. Care avea fată să sfătuiă cu femeia lui că după cine om da fata. De va veni a peți acela ori acela om, da fata, da de nu, nu o vom da-o, vom mai aștepta. În săptămâna primă tot cumpăneau feciori: din ce neam să traje, ce avere are.

Oamenii ce aveau feciori de însurat încă cumpănea oamenii din ce neam sunt fetele, ce zestre vor căpăta și altele. Cei mai auț feciori, dintâe nimeresc, tremete 2 oameni pețitori la o fată, noaptea, să nu vadă nime, și tata fetii le spune: "Veniți peste două ciasuri, că voi da răspuns" etc. Pețitorii erau neamuri de a mirelui, ei merjia acasă la mire și ședeau 2 ciasuri, apoi să duceau iară la tata fetei după scânduri sau după răspuns și dacă să învoia, venea după tata mirelui ori mama și mereau la mireasă.

Atunci mireasa da mâna cu mirele, semn că să învoiește, și să bea ceva aldămaș. Apoi mirele chema feciorii cu care au trăit bine și ceteraș și în zori de zi merjau la mireasă tiotind ori chiuind. Mireasa strânjia toate fetele din o șezătoare cu ea și alte neamuri și pe la prânz merjau cu toții la Popa să deie mâna. Acolo Popa întreba pe mire și pe mireasă că (dacă) de bună voie să strâng laolaltă. Ei spuneau că de bună voie, nu ne-au silit nime, deși erau siliți ori mirele, ori mireasa de părinți. Apoi să duceau la casa miresii(i), jucau puțin și apoi veneau la casa mirelui și de acolo să ducea fiteșcare la casa lui. Și pe amezăz veneau iară câte cu o jumătate litră de palincă. Dacă să strânjau toți a(i) mirelui, să ducea la mireasă cântând. Acolo erau jocuri până de sară. Apoi veneau la casa mirelui toți ai mirelui și din partea miresei vreo câțva, tata ori mama miresei. La mire să puna masă cu mâncări și apoi jucau până noaptea târziu. Alții pețeau fata aceie și în două săptămâni, că părinții fetei voie să știe toți din sat că are pețitori, da' de a veni careva mai bun, că a strîca tocmala, era cheltuială, trebuia să întorcă mirelui tot ce au cheltuit cu tocmala. De aceie unii atâta cumpăneau cu pețitul. Altu mire peție mai multe fete până o găsia pe a lui, altu peția în mai mulți ani. Fostul Șiman Ionaș a-i Mărcuță, fost primar în 10 ani pe la anii 1885-1895, au pețit pe femeia lui mai înainte, pe Anuța Popii, și nu l-au vrut. Apoi au pețit în 40 de locuri, în toate satele dinprejur, și la anu iară au pețit pe Anuța Popii și l-au vrut. El au pețit, da' dacă să gândea că nu-i place ceie ori alta, nu merjia la mireasa ce au pețit-o, merea și peția pe alta. După tocmală Popa vestia mirele și mireasa în 3 rânduri și spunea că cine știe ceva pedecă, să înștiințeză la Sfânta Maică beserică. Apoi mirele merjia la cântălărie și la Notaru lua un protocol, că acela mire cu aceie mireasă cine știe ceva pedecă să înștiințeză la cântălărie. Și acel protocol era deschis și puș pe perete afară, că toți oamenii să știe. Acel protocol trebuia să steie pă perete 18 zile, fiecare îl putea ceti, dar nu a-l lua că era anchis într-o ladă cu drot.

După 18 zile îl lua Notaru satului și, înaintea nunții cu o zi ori în ziua nunți, mirele și mireasa să duceau la cântălărie și înaintea Notarului jurau. Aceasta au fost

Din toate-s mai grasă:
Când intru, de groasă
Umplu toată casa;

Ziua mi-i rușine,
Noaptea văd mai bine.

căsătorie civilă a statului. Nunțile să făceau mai cu samă joia. La toată nunta era un om tocmnit să cheme tot satu la nuntă. Chemătorul chema la mai multe nunți odată. El avea legate de botă atâtea plantice, la câte nunți chema. El intra în casă, lua cel dintâi plantic în mână și ziceau: aceștia, mirele cu mireasă, vă cheamă în nuntă pe joi. Apoi lua alt plantic și iară spunea pe alți miri. Așa merja din casă în casă. Apoi feciorii, mireasa- fetele să puna cămarnic, un om care nu să îmbăta, ca să știe cine ce aduce în nuntă. Hededușu era mercuri amiazăți la casa nunții, că să prindea a aduce în nuntă și trebuia că fetele ori nevestele să joace. Ducerea în nuntă era de mercuri de amiază până joi amiazăzi. Mirele cu feciorii merjau mercuri sara la mireasă, unde jucau și li să puna masă cu mâncări, apoi veneau la casa mirelui și iară li să da băutură și mâncare. În ziua nunții joi pe amiazăz, să cosea la mire steagu, și la mireasă cununa. Acela cias era un cias de jele, toți plânjau, că la mire să cânta: "La cusutu steagului/ Plânje mama mirelui,/ La cusutu cununii/ Plânje mama miresii" și altele de jele: "Roșu-i steagul ca și focul/ Nu știu cum i-a fi norocul,/ Roșu-i steagul ca și para/ Nu știu cum i-a fi ticneala.". Mireasa când i să cosea cununa./ o femeie ori un bărbat cânta de jele: "Cununa să coasă bine./ Mirele încă nu vine./ Plânje-ț, fată, cununa/ Că nu știi cum va fi viața"... Apoi, cam la două ciasuri după amiaz, să duce mirele la beserică. Apoi vine și mireasa cu nunta ei și Popa i cunună, i joară că vor trăi mai departe lolaltă până la moarte. Apoi mărg toți la casa miresii, unde să pun mâncări și băuturi. De acolo să duc cu tot cu mireasă la casa mirelui, unde joacă până în ziua.

Vineri cămarnicu spune că cine ce au adus în nuntă, pe acele femei le cheamă la ospăț, care să începea de amiazăz de vineri până sara, pe toate nevestele trebuia să le joace. Apoi sâmbătă să strânjau neamurile și vecinii "a spăla dinții", duminică să spărja steagul; iară băuturi și mâncări, adecă nunta ținea de mercuri până duminică. Era tare greu la gazda nunții. Un om avut, Ionaș a-i Nastasie, au zis că să poată, ar da nunta întorrupt (într-un rupt, adică dintr-odată - n.n.). Apoi duminică sara să ducea colaci la nănași cu mireasa și cu mirele, și mireasa era cu cununa în cap. Un om zicea: "Îți închin colaci, jupâne nănașule,/ Cu un păhar de vin/ Înt-on vârv de paltin/ Că este o pasăre măiastră/ Ce din picioare,/ Să fac nouă rășchitoare,/ Din pene -9 cară de lemne/ Din creastă - o albă mireasă/ Ce șede aici după masă"... și alte multe. Era multe obiceiuri la nunți, eu am scris tare pe scurt.

Chemători din Cicărlău, 1935. Comunicată de Augustin Micu.

BĂNOSU

Au fost un om avut, i să zicea Andrei. El ședea unde șede astăz George al lui Magat. Grădina lui era până în ulicioara lui Pătraș. Au făcut nuntă cu fecioru lui. Mireasa ședea unde șede astăz Vasil a lu Dumitru-a Boki. Tomala și nunta au fost cum am scris mai sus, toate obiceiurile la o nuntă.

Celui ce are
I se va mai da,

Celui ce n-are
I se va lua și ce are.

1515.

Vrăji pentru aflarea orândeii

Numeri nouă pari. Dacă nimerești un par mai strâmb așa-ți va fi bărbatul, strâmb. Număratul îl faci sara, cu ochii închiși, în noaptea de Anu Nou și la Bobotează. Când vin de la biserică, le pui pe fete mai întâi să meargă la pari, apoi le faci la ceilalți oameni, le dai să bea un pic de apă, dar mai întâi le dai la fete să bea și să se spele. Cu orice vin de la biserică, și pască le dai la fete prima, apoi la feciori și la bătrânii care vor să-și afle orânda la urmă.

1516.

Vrăji cu păpuși

La bărbat îi dai făină de cari, de asta, de la lemne, și, dacă vrei să te iubească, faci două păpuși și le bagi în furnicar. Faci păpușile din semnul lui. Dintr-un ciorap de-al lui și dintr-un ciorap a femeii. Le legi așa și faci două păpușele, cam cât îi degetu, și mai mari, cum îi ies, și le legi cu gura așa către laolaltă și le uzi cu apă, le tăvălești în miere și mergi și le pui în fundul furnicarului și zici:

Sfântă Mărie,
Maica Sfântă,
Așe să tragă el către mine
Cum trag furnicile
La furnicar și la miere.

Apoi le lași cât îi lumea și pământul. Bărbatul se întoarce de la un timp și nu se mai duce nicăieri. Descântecul pentru bărbați se face până nu răsare soarele. Mergi cu păpușile la furnicar și le bagi acolo. Le ții nouă zile. Din furnicar iei boabe de furnici și le pui

în apă și le leși nouă zile și strecuri apă și le pui în ceai, în cafea, în mâncare nesărată, în ce poți.

De la Cecilia Ciocan, porecla Țaca Lichii, 64 de ani, Certeze nr. 921, 1997

1517.

Vrăji prin păpuși

Pentru a despărți un băiat de o fată, când două fete iubesc același băiat, una dintre ele a luat semn de pe băiatul acela și o luat semn și de la fată. A făcut două păpuși. O păpușă a făcut-o bărbat și a pus semnul de pe el, iar cealaltă a făcut-o femeie și a pus semnul luat de pe fată. Le-a pus în două dealuri, departe unele de altele, le-a pus cu spatele una către alta și le-o descântat așa:

E pe cealaltă fată,

Ca s-o ieie pe ea

În căsătorie, băiatul.

Feciorul acesta (cutare),

Când s-o înturna cu fata (cutare),

Păpușile sunt cu fața

Una către alta.

Atunci să se ieie

Și să se iubească

Și să se căsătorească și ei.

Și când s-or aduna

Dealurile ieste

Una către alta

Atunci să se ieie și ei.

Unul să rămâie

În dealul acela,

Altul să rămâie în ăsta deal.

1518.

Vrajă cu păpușă din noroi

Când vrei să faci rău unei femei sau unui om te duci după om pe drum,

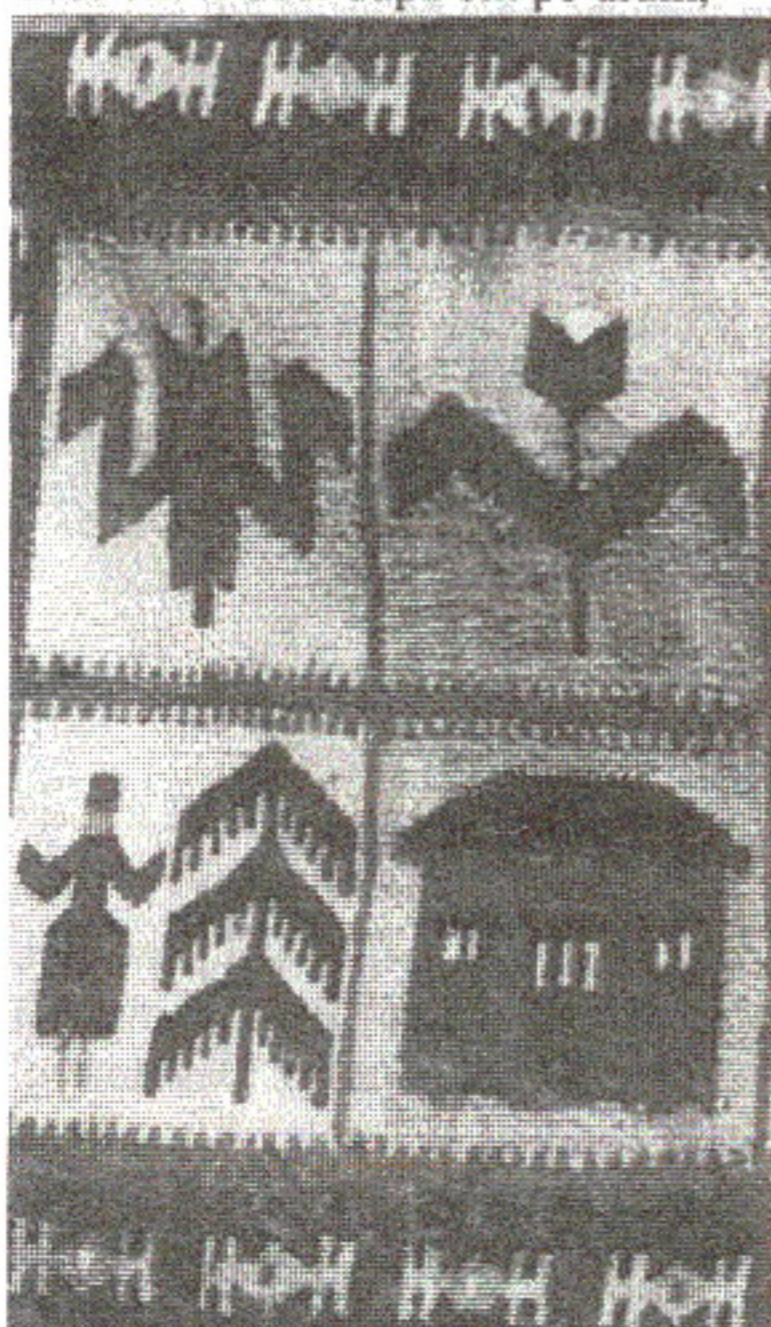

Foto: Ioan Nădișan - Trâmbițași din Strâmtura, 1977

Mirele cu nuntașii au mărș la Biserica din jos, au mărș 2 oameni după mireasă cum era obiceiul, și mireasa au zis că ea nu face nuntă. Cine au venit în nuntă la ea, pe toți i-au țipat acasă. Că ea cu părinții ei, în noaptea spre nuntă, s-au gândit să strice nunta. Și mireasa au venit fără cunună unde o aștepta mirele cu nuntașii și cu Popa, și au spus Popii că ea nu să mărită, că să află celuită. Popa au judecat că să întoarcă toată cheltuiala la mire, ce au cheltuit, da și rușinea lui să o împace. Și au eșit suma de 200 zloț în băncute, era mai mult ca 2 boi grași. Mireasa au scos bani din sân și au numărat popii 200 zloți, și Popa i-au dat mirelui. Oamenii din nuntă toți au fost rușinați și au vrut a mere care la casa lor de la biserica. Da' tata mirelui au rugat pe toată nunta să nu-l și ei rușineză, că destul l-au rușinat mireasa, da' să vină cu toți la el acasă, apoi au venit toată nunta la mire acasă și le-au pus masă cu mâncări și băuturi și să nu margă nime până să va întoarce el. Tata mirelui s-au suit în car cu mirele și încă 2 oameni, au mărș în Apșa de Jos. Au găsit mireasă. Au venit acasă după nuntașii lui, s-au suit cu toții în mai multe cară, au mărș la mireasă în Apșa de Jos, au plătit Popii cât au cerut și la miez-noapte Popa i-a cununat. Au mărș la casa miresei, le-au pus masă cu mâncări, brânză și urdă, că alte mâncări nu o fost când face. Și în zori de zi vineri, ca să vadă tot satu, au venit cu mireasa ceia din Apșa de Jos. Că au fost cu ce veni ziua, că o fost și mai avută, și mai frumoasă decât fata Bănosului. Și au molotuit până duminică ca la alte nunți. De atunci au rămas acela om Bănosu, că au dat atâția bani, pace la mire. Apoi fata Bănosului s-au măritat după altu, da' nu peste mult au sărăcit. Aceie fată a Bănosului au fost babă lui Ion al lui Ionaș al Bochii.

OBICEIURI VECHI. VRĂJITORI

Demult nu era doctor fără decât la oraș, că nu avea cu ce trăi doctorii, că oamenii nu credea în doctor. Dacă cineva era beteag, merjau pentru el la vrăjitoare, care căta în cărți de noroc, spunea că boala este din făcătura, plătea la vrăjitoare ca să facă să întoarcă făcătura. De i murea ceva vită să jăluia că dușmanii nu-i dau pace să trăiască. Vrăjitoarea spunea că i-au luat lut din urmă la cel beteag și l-au pus în horn și acolo stă 9 zile, și cel beteag nu să va scula, dacă nu i-a plăti 5 zloți. Dacă-i plătea 5 zloți, i da apă descântată și trebuia să spele pe cel beteag și spălăturile să le ducă la o moară afară de sat în mezu nopții și să le arunce pe roată. Și când va veni înapoi să nu să uite înapoia lui orice ar auzi. Și trebuia numai unul om să margă. Omul merea la moară spăriet, da nu avea ce face, numai să nu moară cine era beteag, și când venea de la moară înapoi, i să părea că aude ceva dinapoia lui, da venea în fugă. Pe când sosia acasă, era mort de spaimă, că au auzit venind după el zurgălauă. Acela au fost dracu.

Eu la orice casă

Sunt slugă aleasă,

Eu pe orișicine

Întâmpin când vine,

Când pleacă afară

Eu îl petrec iară.